

SCI-CONF.COM.UA

MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS

**ABSTRACTS OF I INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
OCTOBER 10-12, 2021**

**STOCKHOLM
2021**

MODERN SCIENCE: INNOVATIONS AND PROSPECTS

Proceedings of I International Scientific and Practical Conference

Stockholm, Sweden

10-12 October 2021

Stockholm, Sweden

2021

UDC 001.1

The 1st International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (October 10-12, 2021) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2021. 545 p.

ISBN 978-91-87224-02-7

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-science-innovations-and-prospects-10-12-oktyabrya-2021-goda-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: sweden@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 SSPG Publish ®

©2021 Authors of the articles

**СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ПОНЯТТЯ Й СТРУКТУРА
ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ**

Шиделко Анна Володимирівна

к.соц.н., доцент

Інститут управління, психології та безпеки,

Львівський державний

університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Мірик Юліана Валеріївна

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Інститут управління, психології та безпеки,

Львівський державний

університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Анотація. Розкрито сутнісні характеристики емоційного інтелекту, його поняття й структуру як психологічного феномену. Виокремлено структурні компоненти здібностей EQ й розкрито низку функцій емоційного інтелекту. Окреслено концепцію Р. Варона, бачення К. Роджерса, ідеї Л. Виготського, А. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Д. Ушакова, проаналізовано дослідження Н. Билкіна, Д. Люсіна, І. Переверзева щодо емоційного інтелекту та його важливості у розвитку та життєдіяльності людини.

Ключові слова: емоційний інтелект, соціальний інтелект, особистість, емпатія, емоції.

Вступ. Емоційний інтелект (EQ) – компонент соціального інтелекту, що включає здатність спостерігати, усвідомлювати, сприймати та керувати своїми емоціями й почуттями та емоційними станами інших людей [1]. Спочатку він розглядався як феномен, який безпосередньо відповідає за обробку емоційної інформації. У контексті дослідження емоційного інтелекту, розуміння сутності емоцій, усвідомлення їх причинно-наслідкових зв'язків, використання

емоційного досвіду у комплексі – призводить до корекції поведінки людини.

Емоційний інтелект є головним компонентом у досягненні успішної самореалізації, та, як наслідок, почуття щастя. EQ сприяє пошуку балансу між раціональним та емоційним. Він не дозволяє людині піддаватись на сторонні маніпуляції. Емоційний інтелект особистості можливо розвивати без обмежень. EQ – це сукупність емоційного, практичного і творчого інтелекту.

Метою дослідження є висвітлення сутнісних характеристик емоційного інтелекту, розкриття змістової компоненти емоційного інтелекту та його структури, як феномена психологічної науки.

Матеріали та методи. Для розв'язання поставлених завдань і мети статті було використано такі методи – теоретичні – системний та порівняльний аналіз теоретичних джерел, напрацювань вітчизняних і зарубіжних дослідників задля виявлення спільного і відмінного у наукових розвідках емоційної сфери особистості; узагальнення та систематизація психологічної, філософської, педагогічної літератури з предмету дослідження, що дозволило уточнити сутність поняття «емоційний інтелект», типологію моделей; узагальнення теоретичних даних яке уможливило формулювання висновків наукової статті [2].

Результати та обговорення. Рівень емоційного інтелекту залежить від зусиль самої людини, на відміну від IQ, де рівень IQ – генетичні чинники [3].

EQ складається з таких структурних компонентів: когнітивних (Дж. Майєр, П. Саловей); емоційних (Гоулман); міжособистісних або соціальних (Д. Люсин); адаптаційних (Бар-Он) тощо.

Концепція когнітивних здібностей включає в себе розуміння емоційних станів не лише своїх, а й інших людей:

- правильне сприйняття емоцій дозволяє ідентифікувати свої і чужі емоції за відображенням внутрішнього стану та зовнішнього вигляду;
- ефективність мислення за допомогою емоцій сприяє їх управлінню та допомагає фільтрувати їх ж вплив на людину;
- ідентифікація емоцій – усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків

між словами й емоціями, їх аналіз;

➤ фасилітація мислення – здатність викликати та проявляти потрібну емоцію з особливим контролем над нею [4].

Згідно з баченнями К. Роджерса потрібно бути емпатійним, щоб краще зрозуміти людські емоції, їх сутність та причину виникнення. Емпатійність за його словами – це чутливість до переживань партнера, прийняття його без осуду та оцінного ставлення. Проте дані дії можна проявляти лише в тому випадку, якщо опонент не має жодних негативних установок та упереджень щодо ситуації клієнта чи нього самого в цілому. У структурному компоненті емоційних здібностей емоційний інтелект визначається як емоційно-інтелектуальна некогнітивна здатність, що проявляється в підвищеній емоційній чутливості, обізнаності, контролі й управлінні емоційними станами.

Соціальні здібності EQ містять:

➤ інтуїтивне розуміння чужих емоцій прояв яких відбувається через невербальну комунікацію;

➤ розуміння емоцій завдяки експресивним її проявам;

➤ схильність до маніпулятивних дій емоціями інших людей.

Адаптаційні здібності EQ забезпечують можливість успішної діяльності, управління емоціями в стресових ситуаціях, самовладання та самомотивацію [5].

Структурним компонентам здібностей EQ притаманна низка таких функцій: інтерпретаційна; регулятивна; адаптивна; стресозахисна; активізаційна. Інтерпретаційна функція емоційного інтелекту належить до когнітивних здібностей. Вона дозволяє людині якісно розшифрувати та інтерпретувати попередньо отриману емоційну інформацію, а саме: вираз обличчя, інтонацію, тембр голосу, жестикуляцію тощо. Накопичення знань та правильна їх структуризація сприятиме систематизованому формуванню особистого емоційного досвіду. Регулятивна функція EQ – група емоційних здібностей, яка відповідає за стан емоційної комфортності особистості та за її адекватне вираження вербальної комунікації способом емоційних переживань.

Адаптивна та стресозахисна функції EQ відносяться до адаптаційних здібностей, які полягають в активізації та культивуванні психічних ресурсів людини в складних життєвих обставинах. Активізаційна функція соціальних здібностей емоційного інтелекту забезпечує гнучкість до відповідності Я-реального з Я-ідеальним в комунікації. Концепція Р. Варона – одна з найвідоміших моделей EQ. Автор виокремив та встановив декілька компетенцій, де чітко прописуються навички, які потрібні для досягнення успіху: дослідження своєї особистості (впевненість у собі, самоповага, свобода, самореалізація, спокій); міжособистісна комунікація (взаємини між людьми, соціальна відповідальність, емпатія); адаптивність (вирішення проблем, оцінка реалістичності, пристосування); стресостійкість (імпульсивність, контроль); позитивне налаштування (відчуття задоволення, оптимізм) [6, с. 259-265]. Теорія, яку дослідив даний науковець, крім компетентностей включає в себе ще й некогнітивні здібності та знання, які дають людині додаткові можливі щодо її самореалізації та можливості легко долати життєві ситуації.

У вітчизняній психології основні ідеї становлення феномену С. Рубінштейна та А. Леонтьєва. Л. Виготський стверджує, що існує динамічна смислова система, яка являє собою «єдність афективних та інтелектуальних процесів». Така єдність проявляється у їх взаємозв'язку і взаємовпливі на всіх етапах розвитку. Крім цього, цей зв'язок є динамічним, оскільки будь-яка ступінь розвитку мислення відповідає індивідуальному ступеню розвитку афекту, тобто у будь-якій ідеї міститься у переробленому вигляді афективне ставлення людини до дійсності [7]. Ідеї Л. Виготського розвивав А. Леонтьєв. Він зазначав, що функція вираження емоцій полягає в сигналізованні емоційних реакцій про особистісний сенс подій, що трапляються на життєвому шляху особистості. С. Рубінштейн вважав, що потрібно говорити не лише про співвідношення емоційного та інтелектуального в житті людини, а й про цілісність емоційного, або ж афективного та того ж інтелектуального в цілому [8]. Д. Ушаков, притримується точки зору щодо співвідношення емоційного і соціального інтелекту, оскільки вважає, що соціальний інтелект має таку ж

значущість як й інші види інтелекту. Він утворює разом з ними здібність до узагальненої та опосередкованої пізнавальної діяльності [8].

Згідно з дослідженнями Н. Билкіна і Д. Люсіна, незважаючи на однотипні життєві цілі, у людей присутня індивідуальна реакція навіть у тому випадку, якщо ситуації однакові за своїм походженням. Зважаючи на означене, розуміємо, що для розуміння емоцій інших людей потрібно досліджувати додаткову інформацію про індивідуальні особливості людини, її переконання, погляди, культуру, фізичний та психічний стан [9, с. 38-48]. На точність та повноту ідентифікації емоцій впливають наступні фактори: *вербальне вираження емоцій*: І. Переверзева вважає, чим вищою є схильність людини до виявлення дисгармонійних емоційних станів, тим краще вона може контролювати їх прояв і тим складніше спостерігачеві їх ідентифікувати. Проте позитивно налаштовану людину легше розпізнавати її співрозмовниками, оскільки присутній менший контроль над емоціями, а отже, і їх вираженням [10]; *власний досвід людей в упізнанні переживань*: найлегшими для визначення є стани радості, захоплення та ейфорії. Вони мають яскравий емоційний прояв. Складнішими – це стан цікавості. Проміжне місце займають стани байдужості, тривоги, подиву та образи. *Індивідуальні особливості особистості*: від рівня розвитку емпатії залежить якість та точність розуміння емоцій людини. Поняття «емпатія» – означає бути чуйним, сильним, вміти підтримати, нести відповідальність за свої слова, дії, вчинки тощо [11]. Не кожна людина здатна до емоційної ідентифікації. Ідентифікація емоцій може викликати труднощі в людей, які мають алексетимічні проблеми. Алексетимія розуміється як складність з вираженням, усвідомленням та визначенням власних емоційних реакцій. Вона підвищує ризик виникнення психологічних та соматичних захворювань особистості. Здатність розрізняти причини тих чи інших емоцій, вміння ними управляти сприяє зміцненню психосоматичного здоров'я людини.

До причин труднощів в розумінні індивідуальних відмінностей емоцій інших людей також можна віднести:

- гіперзосередженість на власній особистості, що в майбутньому

може призводити до таких наслідків, як нездатність помічати й об'єктивно оцінювати емоційні реакції оточуючих людей;

- почуття особистої переваги над іншими;
- тривожність, пов'язана з власними емоціями або емоціями інших людей;
- будь-яка власна вигода від нібито нерозуміння емоцій інших людей [12];
- недостатнє знання іншої людини.

Для того, щоб зрозуміти іншу людину, потрібно спочатку навчитись розуміти себе. Без розуміння власної сутності емоцій, їх причинно-наслідкових зв'язків, не можна об'єктивно оцінювати людину, її емоційні переживання тощо.

Необхідним компонентом розуміння іншої людини є розуміння її власних емоцій і почуттів. Така важливість обумовлена тим, що через тісно пов'язану між собою мотиваційну та ціннісно-смыслову сфери особистості, емоційні реакції точно відображають істинне ставлення людини до дійсності. Розуміння емоцій людей допомагає полегшити, оптимізувати комунікацію в суспільстві. Крім цього, дане поняття є значимим для сприйняття, усвідомлення і оцінки своїх індивідуальних особливостей, особистісних якостей, дій та вчинків через призму цінностей прийнятих суспільством [13]. У контексті сучасних психологічних досліджень емоційного інтелекту розглядається вплив гендерних стереотипів на життя людини в цілому. Чоловіча та жіноча психологія значною мірою відрізняються одне від одного, інколи в них присутні принципово різні емоційні прояви. Чоловіки відповідають за логічне, раціональне мислення, жінки – за абстрактне. Це допомагає гармонійному формуванню міжособистісних стосунків. Чоловіки та жінки висловлюють емоції по-різному, що напряму залежить від їх індивідуальних особливостей, тобто від характеру, темпераменту, виховання, самооцінки, впевненості в собі тощо [14]. Інтенсивність вираження емоцій також може бути різною, що пов'язано з лицьовою активністю, яка в жінок у цілому вище, ніж у чоловіків.

Активність лицьових м'язів при зображенні позитивних та негативних життєвих моментів виявилася більш вираженою у жінок, ніж у чоловіків, причому ці відмінності були значно краще вираженими при представленні щасливих обличч людей. Жінки, на відміну від чоловіків, більш схильні до інтуїтивного, абстрактного розуміння емоцій [15]. Чоловіки, у свою чергу, більш стримані в прояві таких емоцій, як симпатія, печаль, жінки - в проявах сексуальності та агресії.

На розвиток емоційного інтелекту впливають:

1. Біологічні передумови EQ:
 - рівень EQ батьків;
 - спадкові задатки емоційного сприйняття;
 - взаємодія лівої і правої півкуль мозку;
 - властивості темпераменту;
2. особливості переробки емоційної інформації [16].

Соціальні передумови EQ:

- синтонність як «емоційне зараження»;
- розвиток самосвідомості;
- упевненість у власній емоційній компетентності;
- гендерні особливості виховання;
- благополучні відносини з батьками;
- андрогінність;
- емоційні знання, вміння та навички;
- локус контролю [16, с. 192-204].

Основою біологічних умов розвитку здібностей емоційного інтелекту лежать вроджені особливості особистості, що стосуються властивостей темпераменту та функціональної асиметрії півкуль головного мозку людини. Соціальні передумови EQ визначаються рівнем стосунків між подружжям, їх участю в житті дитини, стратегією виховання, відсутністю жорстких соціальних рамок, установок тощо. Ці компоненти безперечно впливають на формування особистості дитини в майбутньому, її самооцінку та позитивний Я-

образ [17.]

Висновки. Отже, емоційний інтелект складається з сукупності когнітивних, емоційних, міжособистісних або соціальних та адаптаційних здібностей. Аналіз підходів до розуміння емоційного інтелекту дозволяє визначити його як особистісну компетентність людини; здатність до сприйняття, використання, розуміння і управління емоціями. Умови його формування залежать від індивідуальних особливостей особистості й середовища її перебування. Всі структурні компоненти EQ знаходять у тісному взаємозв'язку, тісна їх взаємозалежність сприяє ефективному росту міжособистісній взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бикова С. В. Особливості емоційного інтелекту жінок та чоловіків. *Наука і освіта*. 2015. № 10. С. 126-130.
2. Shydelko A. V. Emotional Stability of an Individual: Research Into the Topic. *Наука і освіта*. 2017. № 3. 85–89.
3. Емоційний інтелект в контексті розвитку особистості. URL: <https://naurok.com.ua/vistup-emociyniy-intelekt-v-konteksti-rozvitku-osobistosti-131253.html>
4. Mayer J. D. The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*. N.Y., 1993. P. 433-442.
5. Овчаренко Г. Р. Структурна модель емоційного інтелекту. *Вісник післядипломної освіти*. 2013. Вип. 9(2). С. 261–267. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2013_9\(2\)__36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2013_9(2)__36).
6. Стельмашук Ж., Ваколюк А. До проблем розвитку емоційного інтелекту особистості. *Інноватика у вихованні*. № 9. 2019/6/11. С. 259–265.
7. Дегтярев А. В. «Эмоциональный интеллект»: становление понятия в психологии. *Психологическая наука и образование*. 2012. № 2. URL: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2012/n2/53525.shtml/
8. Эмоциональный интеллект. 2020. URL:

<https://mamsila.ru/post/emoczionalnyj-intellekt>.

9. Былкина Н. Д., Д. В. Люсин Развитие представлений детей об эмоциях в онтогенезе. *Вопросы психологии*. 2000. № 1. С. 38-48.

10. Переверзева И. А. Психофизиологический анализ индивидуальных различий по эмоциональности (на примере функции контроля за эмоциональной экспрессией): автореф. дис. психол. наук. Москва, 1986. 19с.

11. Роджедс К. Эмпатия. *Психология эмоций*. [Под ред. В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер]. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. С. 235-238.

12. Рейковский Я. Исследования выражения эмоций. *Психология мотивации и эмоций*. [Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, М. В. Фаликман]. М.: АСТ: Астрель, 2009. С. 423-429.

13. Лепеха В. С. К проблеме понимания эмоций подростками с лёгкой степенью умственной отсталости. *Психология XXI века: тез. междунар. науч.-практ. конф.* (Санкт-Петерб., 22-24 апреля 2005 г.); [Под ред. Б.В. Чеснокова]. СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2005. С. 173-175.

14. Стасюк М. М. Психолого-педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту у студентів ІТ-спеціальностей : дис. докт. філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія». Львів, Національний університет імені Івана Франка, 2021. 346 с.

15. Люсин Д. В., О. О. Марютина, А. С. Степанов Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями: эмпирический анализ. *Социальный интеллект: теория, измерение, исследования*; [под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова]. М.: Ин-т психологии РАН, 2004. С. 129-140.

16. Анедреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии: монография. Новополюцк : ПГУ, 2011. 388 с.

17. Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта. *Вопросы психологии*. 2007. № 5. С. 57-65.